

013.498

Nemzeti Információs
Infrastruktúra
Fejlesztési Program

Információs Füzetek 1.13.

KOLTAY TIBOR

A HÁLÓZAT HASZNÁLATA A KÖNYVTÁRAKBAN

Budapest

1997

Koltay Tibor

**A hálózat használata
a könyvtárakban**

Diane K. Kovacs előszavával

I. 13.

N.I.P.

Budapest, 1997

MTAK

9 633000 10000 0

128103

801310

✓ 156218

Koltay Tibor

A hálózat használata a könyvtárakban

Diane K. Kovacs előszavával

I. 13.

N.I.I.F.

Budapest, 1997

MTAK

0 00055 15200 6

013498

NIIF Információs füzetek I.13.

© Koltay Tibor (tibor@kpko.gau.hu)

Sorozatszerkesztők:

Drótos László (kondrot@gold.uni-miskolc.hu)

Kokas Károly (kokas@bibl.u-szeged.hu)

Lektor:

Bakonyi Géza (bakonyi@bibl.u-szeged.hu)

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

ISBN 96304 8832 9

ISSN 1219-5480

Kiadja a Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési program Koordinációs Iroda

NIIFKI vezetője: Nagy Miklós

A kiadásban közreműködött: kornétás Kiadó

Ügyvezető igazgató: Pusztay Sándor

Műszaki szerkesztő: Gáspár Imre

Nyomta: Repográf nyomdaipari Kft.

Felelős vezető: Nyitrai Zoltán

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Könyvleltár 4872./1997... SZ.

Tartalom

Előszó / 7

Bevezető / 8

Hol találjuk a forrásokat és hogyan keressük őket? / 9

A könyvtári munkában hasznosítható hálózati eszközök és források / 11

Kapcsolattartás a kollégákkal / 11

A KATALIST: mire jó egy vitafórum / 11

Más hazai vitafórumok / 12

Kapcsolattartás külföldi kollégákkal / 14

Kapcsolattartás olvasóinkkal / 15

Átfogó kalauzok a könyvtári munkáról / 15

Hazai összeállítások / 18

Állománymegőrzés és konzerválás / 21

Az elektronikus forrásokra való hivatkozás / 21

Gyarapítás / 21

"Csak gyarapítóknak!" / 22

Könyvek szerzeményezése: verifikációs források / 22

Könyvek szerzeményezése: kapcsolat a kiadókhöz / 23

Könyvek szerzeményezése: könyvismertetések / 24

Könyvek szerzeményezése: az online könyvesboltok / 25

Tankönyvek / 27

Folyóiratok szerzeményezése: elektronikus folyóiratok kalauzai / 27

Folyóiratok szerzeményezése: tartalomjegyzék-szolgáltatások / 28

Folyóiratok szerzeményezése: egyéb fontos források / 29

A Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) / 31

Indexelés, osztályozás / 32

Integrált könyvtári rendszerek működtetése / 33

Katalogizálás / 33

Könyvtárközi kölcsönzés / 34

Nemzetközi szervezetek / 34

Segédeszközök / 35

Tájékoztatás / 36

Vezetés (igazgatás, menedzsment) / 37

Digitális könyvtár / 37

Információforrások a könyvtártudomány területéről / 39

Függelék: A WWW legfontosabb keresőeszközei / 42

Előszó

A nemzetközi globális "elektronikus könyvtár" egyre inkább valósággá válik az Internetnek annál a képességénél fogva, hogy lehetővé teszi az információkhoz való hozzáférést. Az Internet információforrások hatalmas változatosságát jelenti, s ezt egyre inkább könyvtárosok és az általuk kiszolgált olvasók hozzák létre, használják és rendezik.

Nagyon is helyénvaló, hogy a könyvtárosok közvetítsenek olvasóik és az Interneten elérhető információforrások között, ahogyan azt a nyomtatott dokumentumok esetében is teszik. Szakmai szerepünk hagyományosan az volt, hogy azonosítsuk a forrásokat, javítsuk az elérésüket és lehetőséget biztosítsunk olvasóinknak, hogy kapcsolatba kerüljenek a megfelelő forrásokkal és használják őket. Az Interneten kínált információforrások lehetővé teszik számunkra, hogy szakmai kompetenciánkat tovább bővítsük ezzel a médiummal, olvasóinknak hasznos és értékes szolgáltatásokat nyújtva.

A könyvtárosok mindig élen jártak az Internet olyan felhasználásában, amely saját szakterületük számára nyújt információforrásokat.

Hogy a könyvtárak jelenléte növekedjen az Interneten, a könyvtárosoknak ismerniük kell magát az Internetet és annak szolgáltatásait. A szükséges ismeretek körébe tartoznak: az e-mail, az FTP, a Telnet, a Gopher és természetesen a World-Wide Web. Nemcsak ezeket az eszközöket kell ismernünk, hanem azt is, hogy milyen szolgáltatásokhoz juthatunk általuk. A könyvtárosoknak meg kell továbbá tanulniuk, hogy hogyan szervezzenek, sőt hozzanak létre információforrásokat az Internet segítségével.

Diane K. Kovacs

Bevezető

"A hálózat használata a könyvtárakban" tágabb értelemben véve gyakorlatilag a hálózatok szinte minden szolgáltatásának használatát jelenti. Nem szabad elfeledkeznünk arról sem, hogy - ideális esetben legalábbis, azaz ha erre lehetőség van - több hálózati szolgáltatást magában a könyvtárban is használhatnak az olvasók.

Ugyanakkor aligha törekedhetünk mindezek bemutatására, hiszen nem pótolhatjuk ezzel az írással a hálózatokat ismertető összefoglaló műveket, és tudnunk kell, hogy maga az *NIIF Információs Füzetek* sorozat is tájékoztat minderről. Füzetünk tehát csak szűkebb értelemben tárgyalja a címben megnevezett témakört, ezért csak a könyvtári munkafolyamatokhoz kapcsolódó hálózati eszközöket és forrásokat mutatjuk be. Ez részben érinti a tág értelemben vett tájékoztatást is, és nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a szerepet sem, amelyet a hálózatok a könyvtárosok (ön)képzésében játszanak.

A "hálózat" szó esetünkben nagytávolságú hálózatokat jelent, vagyis amikor országnyi, kontinensnyi vagy világméretűben kötnek össze egymással számítógépeket. Ennek megfelelően elsősorban az Interneten és azon belül is a World-Wide Weben fellelhető forrásokkal fogunk foglalkozni.

Ahogy azt az előszóban Diane Kovacs írja, a könyvtárosoknak élen kell járniuk és élen is járnak az Internet olyan felhasználásában, amely saját szakterületük számára új információsforrásokat. Ehhez igyekeznek segítséget nyújtani tehát e kis könyv.

Hol találjuk a forrásokat és hogyan keressük őket?

Korunk betegsége a TMI (*Too Much Information = Túl Sok Információ*). Ez igaz a könyvtári munkában hasznosítható hálózati eszközök és források megtalálására is. Ahogyan az Interneten levő anyagok többségére igaz: számtalan forrás létezik ezen a területen is, de sokukról nem tudunk és még kevésbé tudjuk, melyek az igazán használhatóak közülük. Ezen segítenek a lelkes szakemberek által összeállított kalauzok (amelyeket angolul hol *Virtual Library*-nek, hol egyszerűen *Directory*-nak neveznek). Ezek kiterjedhetnek a könyvtári munka és a könyvtártudomány egészére vagy csak egy-egy részterületükre. Közös jellemzőjük - a köztük mutatkozó eltérések ellenére - hogy a bennük felsorolt forrásokhoz általában egy egérkattintással eljuthatunk, hiszen többségük a World-Wide Weben található. Jellemző rájuk az is, hogy a meglevő forrásokból szakmai szempontok szerint válogatnak, még ha ezeket a szempontokat nem is mindig közlik.

Összeállításunkban nagy mértékben támaszkodtunk ezekre a kalauzokra, de nemcsak magukat a kalauzokat mutatjuk be, hanem egy sor bennük feltárt forrást is.

Sok hasznos információhoz juthatunk a WWW-n használható keresők segítségével. Ezzel kapcsolatban érdemes *Perlaki Attila* összeállítása ("Weblapok keresőrendszerei" - [gopher://helka.iif.hu/00/porta/szint/muszaki/szamtech/wan/keresok.hun](http://helka.iif.hu/00/porta/szint/muszaki/szamtech/wan/keresok.hun)) alapján megnéznünk, hogy mit tudnak a WWW fontosabb keresőeszközei. (További részletek a Függelékben!)

Ugyanakkor *Christine Borgman* ("A globális információs infrastruktúra lesz-e a jövő könyvtára? Esettanulmány Közép- és Kelet-Európa példáján." - *Könyvtári Figyelő*, 6(42) évf., 1996., 4.sz., p.647-656.) figyelmeztet rá, hogy az Interneten információkeresést végzők kezdik ezeket a kulcsszavas keresőeszközöket úgy tekinteni, mintha azok általános megoldást hoznának az információ-visszakeresés problémájára, pedig ez távolról sincs így. A dokumentumok teljes szövegében ugyanis sokkal nehezebb megtalálni valamit, mint a könyvtári katalógusokban, mivel nem ellenőrzött tartalomról van szó, és a szöveges visszakeresésben a kereső egy sor akadályba ütközik, amelyek gátolják a pontos és teljes visszakeresést.

Az alábbiakban előbb a kapcsolattartás eszközeivel foglalkozunk, ezt követik az átfogó kalauzok, majd a könyvtári munka részterületeinek forrásai nagyjából betűrendben (az ettől való eltérések okát bizonyára be fogja látni a kedves olvasó). Végül, de nem utolsósorban, a könyvtártudomány hálózatos forrásait ismertetjük majd.

A megadott címek egy része úgynevezett abszolút URL, tehát magához a megnyitandó fájlhoz vezet el (például a <http://listserv.iif.hu/Archives/katalist.html> esetében). Nem minden esetben volt azonban lehetséges ilyen "pontos cím" megadása,

helyette csak annak a szervernek a címét közöljük, amelyen az adott forrás megtalálható (ilyen cím például a következő: <http://bubl.ac.uk>). Esetenként ez a keresendő fájlokat tartalmazó alkönyvtár megadásával bővül (mint például az <http://www.itcompany.com/info retriever/> cím esetében).

Az utóbbi címmegadási módok arra is figyelmeztetnek, hogy az Internet változó világában a címek is gyakorta változnak. Ha tehát egy abszolút cím alapján nem találunk meg valamely forrást, próbálkozhatunk az URL jobb oldalának "megcsönkítésével". A relatív címadás egészen a szerver nevének - az előbb illusztrált módon történő - megadásáig terjedhet.

A könyvtári munkában hasznosítható hálózati eszközök és források

Kapcsolattartás a kollégákkal

A kapcsolattartás hatékony és gyakorta emlegetett eszköze az **elektronikus levelezés** (*e-mail*). A hagyományos levelek útján vagy telefonon történő kommunikációval szemben az elektronikus levelezés előnye, hogy lényegesen gyorsabb, mint a hagyományos posta és kényelmesebb, mint a telefon, mivel nem szükséges, hogy mindkét fél egyidejűleg rajta legyen a hálózaton.

A levelezésben a legcélszerűbb, ha nem használunk ékezeteket. Mindazonáltal lehetőség van az ún. *repülő ékezetek* használatára, ahol pl. az ó betű jele o', az ő betűje o" stb. Meg kell mondanunk viszont, hogy ez az ékezethasználát sokakat zavar, idegesít.

Az egyszerű levelezés mellett szövegszerkesztővel készült dokumentumokat is küldhetünk egymásnak. Ehhez azonban ezeket megfelelő formára kell alakítanunk.

Az Internet levelezőrendszerének kiterjesztése, a MIME (*Multipurpose Internet Mail Extensions*) teszi ezt lehetővé. A másik leggyakrabban használt módszer az UUencode kódolás. Segítségével ékezetes és formázott dokumentumokat is küldhetünk levélben. Az UUencode és az UUdecode vagy külső programként, vagy a levelező szoftverekbe beépítve érhető el.

Elektronikus levelezésre épülnek az **elektronikus vitafórumok** (levelező csoportok, listák, elektronikus konferenciák). Célkitűzésük és színvonaluk nagyon különböző lehet, de a könyvtárosi vitafórumok igen hasznos eszközei az önképzésnek és a kollégákkal való kapcsolattartásnak.

A KATALIST: mire jó egy vitafórum

A hazai könyvtárosi vitafórumok közül szerteágazó tematikája okán kiemelésre kívánkozik a **KATALIST** (KATALIST@listserv.iif.hu) fórum.

A KATALIST a tág értelemben vett könyvtári és hálózati témákkal foglalkozik. 1991. októberében indult. 1993 júniusában 109 résztvevője volt, ami 1995. júliusára 260-ra, 1997. júliusára pedig 296-ra nőtt.

Érdeemes átböngészni a KATALIST **archívumát** (<http://listserv.iif.hu/Archives/katalist.html>). Az archívum kereshető ezen a Web-felületen téma, a levél írója és dátuma, valamint a levelek teljes szövege szerint.

A témák igen szerteágazóak és nem ritkán lángholnak fel viták egy-egy érdekesebb témakör, merészebb felvetés körül. Az archívum egy-egy ilyen vita anyagát csokorba kötve tartalmazza.

A KATALIST olvasásával a magyar hálózati világ szinte minden lényeges új fejlesztéséről, technikai újdonságáról megtudhatjuk a legfontosabbat. A lista ugyanakkor a hagyományosabb értelemben vett könyvtároság hazai fejleményeiről is tudósít. Például a Magyar Könyvtárosok Egyesületének Hírlevelét olvashatjuk itt, még hozzá annak a nyomtatott sajtóban való megjelenése előtt. A KATALIST-en tájékozódhatunk különféle hazai pályázatokról és állásajánlatokról is.

Sajátosan magyar kérdések, mint például a hálózati (általában angol nyelvű) terminusok magyarításának az ügye és részletkérdései is jellemzik ezt a listát. Más módon meg nem oldható, tág értelemben vett referenz-kérdések sem ritkák a levelek témái között.

Sokan vesznek részt külföldi elektronikus vitafórumok munkájában. Közülük jó néhányan rendszeresen, az utóbbi időben szinte rovatszerűen, mások alkalmasszerűen továbbítanak híreket, információkat ezekről a fórumokról a KATALIST-re.

Más hazai vitafórumok

A "**Magyarországi levelező listák**" elnevezésű összeállítás (<http://pemix.bke.hu/virtual/hunlist.htm>) gyűjti össze a hazai vagy magyar vonatkozású fórumokat. Ebből az összeállításból (az 1997. április 11. állapot szerint) a könyvtárosok érdeklődésére számot tartó fórumokat gyűjtöttük ki az alábbi táblázatba.

HEKSZ-L

Feliratkozási cím: listserv@listserv.iif.hu
Lista cím: heksz-l@listserv.iif.hu
Lista tulajdonos: Kokas Károly kokas@libra.bibl.u-szeged.hu
Archívum: <http://listserv.iif.hu/archives/heksz-l.html>
Téma-leírás: A Hungarnet Könyvtári Szakosztályának vitafóruma
Kulcsszavak: könyvtár, Hungarnet

KATALIST

Feliratkozási cím: listserv@listserv.iif.hu
Lista cím: katalist@listserv.iif.hu
Lista tulajdonos: Drótos László kondrot@gold.uni-miskolc.hu
Archívum: <http://listserv.iif.hu/Archives/katalist.html>
Téma-leírás: A könyvtárak gépesítésével, hálózati alkalmazásaival, új hálózati forrásokkal, foglalkozó elektronikus fórum.
Kulcsszavak: könyvtár, hálózat

MACS-L

Feliratkozási cím: majordomo@sunserv.kfki.hu
Lista cím: macs-l@sunserv.kfki.hu
Lista tulajdonos: Király Éva kiraly@sunserv.kfki.hu
Archívum: gopher://gopher.kfki.hu/11/libraries/magyar/macs
Téma-leírás: A magyar ALEPH Csoport (MACS) levelezési listája.
Kulcsszavak: könyvtár, integrált könyvtári rendszer, ALEPH

MEK-L

Feliratkozási cím: listserv@listserv.iif.hu
Lista címe: mek-l@listserv.iif.hu
Lista tulajdonos: Drótos László kondrot@gold.uni-miskolc.hu,
Moldován István moldovan@pernix.bke.hu
Archívum: http://listserv.iif.hu/Archives/mek-l.html
Téma-leírás: A Magyar Elektronikus Könyvtár kezdeményezéshez kapcsolódó levelezési fórum.

TEXTLIB

Feliratkozási cím: listserv@huearn.sztaki.hu
Lista cím: textlib@huearn.sztaki.hu
Lista tulajdonos: Takács Béla h10447tak@ella.hu
Archívum: gopher://HUEARN.sztaki.hu/11/listak/lsvarch/TEXTLIB
Téma-leírás: A TEXTLIB integrált könyvtári rendszer levelező listája.
Kulcsszavak: könyvtár, integrált könyvtári rendszer, TEXTLIB,

TINLIST

Feliratkozási cím: maiser@luna.aszi.sztaki.hu
Lista cím: tinlist@luna.aszi.sztaki.hu
Lista tulajdonos: Demel Anna demel@luna.aszi.sztaki.hu
Téma-leírás: A lista célja, hogy a TINLIB felhasználók a szoftverrel kapcsolatos kérdéseiket és észrevételeiket egymással és a Tinlib Vevőszolgálattal megoszthassák.
Kulcsszavak: könyvtár, integrált könyvtári rendszer, TINLIB

WWW-L

Feliratkozási cím: majordomo@fsz.bme.hu
Lista cím: www-l@fsz.bme.hu
Lista tulajdonos: Máray Tamás maray@fsz.bme.hu
Archívum: http://fatime.fsz.bme.hu/mlists/www-l/
Téma-leírás: A magyar World-Wide Web szerkesztők listája.
Kulcsszavak: World-Wide Web, WWW

A fenti összeállításban még nem szerepel a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége által működtetett **MOKSZ-L** fórum, melynek feliratkozási címe: maiser@lib.sote.hu és a lista címe: moksz-l@lib.sote.hu.

A NIIF listserverén működő fórumok a KATALIST-hoz hasonlóan kereshetők.

Az elektronikus levelezés útján továbbított könyvtárközi kölesönzési kérések idehaza és (még inkább) külföldre küldve már létező gyakorlatnak számítanak.

Kapcsolattartás külföldi kollégákkal

Külföldi kollégáink esetében még nagyobb az e-mail szerepe. A számtalan, első-sorban angol nyelvű vitafórumról itt nem beszélünk részletesebben, de néhányat az egyes részterületeknél megemlítünk majd.

A tág értelemben vett tudományos vitafórumokról tájékoztat és egyúttal a legfontosabb kalauz a kötetünkhöz előszót is író Diane K. Kovacs és csapata által készített és rendszeresen frissített "**Directory of Scholarly and Professional E-Conferences (ACADLIST)**" Ez az útmutató az alábbi szerkezetben közli a vitafórumokra vonatkozó adatokat:

LN: Név
TI: Téma
SU: Milyen elektronikus címen lehet feliratkozni?
ED: Szerkesztett-e?
AR: Archivált-e? Ha igen, milyen gyakorisággal?
MO: Moderátor, szerkesztő stb.
SA: Intézményi háttér
KE: Tárgyszavak

Minta az ACADLIST-ből:

Discussion Name:	CNEDUC-L
Topic Information:	Computer Networking in Education
Subscription Information:	listserv@tamvm1.tamu.edu
Edited?	No
Archives:	Yes
Contact Address:	Lynn Burlbaw LMB2379@ACS.TAMU.EDU
Submission Address:	CNEDUC-L@tamvm1.tamu.edu
Keywords:	K-12 Networking - Academic Computer Networking
VR:	9th Revision 1/1/95

Ennek egyik része a könyvtári témákkal foglalkozó fórumokat gyűjti csokorba. Elérhető a <http://www.n2h2.com/KOVACS> címen. A bibliográfiában kulcsszavas keresésre is mód van.

A **Tile.Net**-en is kereshetünk a vitafórumokra (<http://www.tile.net/tile/listserv/viewlist.html>). A keresési lehetőség mellett témaleírás, név és tárgy szerinti betűrendes, valamint fenntartó ország és szponzor szerinti csoportosítású listákat is böngészhetünk.

A vitafórumok archívumai gyakran kereshetők e-mailben is.

Kapcsolattartás olvasóinkkal

Ha jelenleg nem is túl nagy számban jellemző, a jövőben számíthatunk arra, hogy olvasóink egy részével is e-mail útján fogjuk majd tartani a kapcsolatot. Az utóbbi esetben dokumentumkéreésekről és tájékoztatásról egyaránt lehet szó, ami nemcsak egyszerű referenz kérdések megválaszolását, hanem egész referenz interjúk lebonyolítását is jelentheti.

A levelezéssel és vitafórumokkal kapcsolatos technikai tudnivalókról részletesen olvashatunk *Koltay Tibor* és *Szaniszló István* "**Kapcsolattartás e-mail útján az Interneten**" c. füzetében (Budapest: NIIF, 1996., letölthető a http://www.iif.hu/dokumentumok/niif_fuzetek/e-mail.html címen).

Átfogó kalauzok a könyvtári munkáról

Egyetlen szakterülethez sem kapcsolódnak szorosabban, de igen fontosak a könyvtárosi munkával kapcsolatos elektronikus forrásokat feldolgozó átfogó kalauzok. Sok esetben ezekből kiindulva találhatjuk meg a számunkra hasznosítható szolgáltatásokat, mivel az átfogó kalauzok szerzői (a kalauzok funkciójának megfelelően) arra az - egyébként lehetetlen - feladatra vállalkoztak, hogy a könyvtári munka egész spektrumában válogassanak a számtalan forrás közül. A kalauzok mindegyike csoportosítja a információforrásokat, amelyek azután egy egérgattintással elérhetővé válnak (kivéve persze, ha a forrás URL-je megváltozott, a szerver nem válaszol, vagy más gond merül fel).

Az **Internet Library for Librarians** (<http://www.itcompany.com/info retriever/>) több mint 1.500 forráshoz nyújt kapcsolatokat, beleértve a mások által összeállított átfogó kalauzokat is. A forrásokat rövid annotációban mutatja be, és igen jól áttekinthető, tetszetős összeállítás, amelyben azonban a hierarchia alján, a konkrét, specifikus témában néha csak egy-egy forrást találunk.

A következő fontosabb csoportokban nyújt hozzáférést az anyagokhoz és az információforrásokhoz:

Librarianship

- General Library and Information Science Sites
- Administration/Management
- Acquisitions/Serials/Collection Development
- Archives/Preservation/Special Collections
- Automation
- Cataloging
- Children/Youth Services
- Circulation/Reserve/Interlibrary Loan
- Government Documents
- Reference
- Support Staff

Accessories

- Libraries on Internet
- Library OPACs
- Library Associations
- Library Schools
- Library Vendors
- Bibliographic Utilities
- Automated Library Systems
- Library Software
- Library E-mail Lists/Newsgroups
- Library Journals
- Library Grants
- Library Projects
- Library News
- Library Job Opportunities
- Internet Tools for Library Staff

Látható, hogy alapvetően két fő kategóriában találunk itt anyagokat: az egyik az általános források mellett a különböző munkafolyamatokhoz kapcsolódik, míg az "Accessories" kategória az OPAC-okhoz, az oktatási intézményekhez, a könyvtárosi szervezetekhez való kapcsolódást kínálja, továbbá tartalmazza többek között a vitafórumok és folyóiratok listáit, valamint az Internet használatához szükséges eszközöket és más szoftvereket. Ez a füzet mindkét kategóriával foglalkozik, így az itt megjelölt forrásokra is ki fogunk témi.

Fontos forrásgyűjtemény a **BUBL - Bulletin Board for Libraries** (<http://bubl.ac.uk>). Átfogóan dolgozza fel az angol és az amerikai anyagokat. A BUBL Link menü alatt a Dewey tizedes osztályozás szerinti csoportosításban találjuk meg a kapcsolatokat, de ezek téma szerint és véletlenszerűen is böngészhetők. A BUBL archívumában többek között az Internet fejlődéséről kaphatunk pillanatképet, valamint saját könyvtártudományi anyagait és más témakörök anyagait nézhetjük meg. A BUBL

gyűjteménye és az itt összegyűjtött kapcsolatok kereshetők is. Egyaránt találunk itt önálló dokumentumokat (szövegeket) és kapcsolatokat más forrásokhoz.

A "**PICK: quality Internet resources in library and information science**" a legjobb forrásokat igyekszik bemutatni, egyaránt figyelve a "könyvtárra" és a "könyvtár-tudományra" (<http://www.aber.ac.uk>). Igen jó összeállítást találunk itt a könyvtári feldolgozás folyamataival kapcsolatos forrásokról is.

A "**Library & Related Resources**" (<http://www.ex.ac.uk/~ijtiled/lib/wwwlibs.html>) a könyvtárak, múzeumok által fenntartott és a World-Wide Weben elérhető forrásokat tárja fel.

A "**Library & Information Science Resources**" is igen átfogó, bár főleg a könyvtár-tudományra koncentrál (<http://www-slis.lib.indiana.edu/LIS/inetlib.html>).

A **Libraries & the WWW: Selected Resources** metaindex a mások által összeállított kalauzozkból (<http://www.ualberta.ca/~nfriesen>).

Ahogy említettük, érdekes információkhoz juthatunk, ha a World-Wide Weben egyre szaporodó (már említett) keresőeszközök valamelyikét (vagy ezekből többet) veszünk igénybe.

Ezek közül a Yahooban igen részletes listát találunk a **könyvtári vonatkozású** címekről (<http://www.yahoo.com/Reference/Libraries/>).

A Yahoo a következő alkategóriákat kínálja:

Archives
Arts Libraries
Books
Commercial Library Services
Community College Libraries
Conferences
Countries
Engineering Libraries
Information Science
Law Libraries
Medical Libraries
On-Line Libraries
Organizations
Presidential Libraries Public Libraries
Resources School Libraries
State Libraries University Libraries

Az Information Science kategória pedig a következőkre bomlik:

Conferences (1)	Information Retrieval (7)
Digital Libraries (15)	Institutes (33)
Events (1)	Information Analysis (1)
Journals (4)	Organizations (3)

(A fenti forma hasonlít jobban az eredeti megjelenéshez, amely nem betűrendes.)

Ez pedig egy ízelítő a találatokból:

- Catalog Use Forum - Forum for the discussion of library catalog use.
Encourages catalog users, vendors, and researchers to exchange ideas.
  - CATaloguing and Retrieval of Information Over Networks Applications (CATRIONA) - a 6 month feasibility study funded by the British Library Research And Development Division. investigate the technical, organisational and financial requirements for the development of applications programs and procedures to enable the cataloguing, classification, and retrieval of documents
  - Conservation OnLine - Stanford University Library Preservation Department
  - Library and Information Science Resources - guide to resources for practitioners and scholars in Library and/or Information Science, produced by Connecticut College.
  - Library Schools on the Net
- stb.

A Web-keresők mellett - a hozzájuk hasonló korlátokkal - gazdag lehetőséget kínál az elektronikus vitafórumok archívumaiban történő keresés is.

Hazai összeállítások

Idehaza átfogó összeállítást találunk a BKE Központi Könyvtár szerverén (<http://permix.bke.hu/virtual/VIRTLIB.HTML>)

A virtuális könyvtár menüjéből következik két részlet az alábbiakban:

BKE Virtuális Könyvtár

Hogyan tájékozódjunk az Internetről és egyéb informatikai témákban?

- Kísérjük figyelemmel a KATALIST levelező lista híreit.
- Ezen a listán jelenik meg rendszeresen az EDUPAGE magyar nyelvű kiadása is amelyet megtalálunk a JATE Gopher szerverén is.
- Olvassuk rendszeresen a Drótos László által szerkesztett Online Híradót.
- Ajánlatos megrendelni az Internetto hírlevelet is.
- Netday News - at www.iworld.com

Hogyan indulhatunk el egy téma keresésének az Interneten?

- Virtuális könyvtárak, keresőszolgáltatások
- Internet Public Library

Hogyan keressünk szakirodalmat a minket érdeklő témában?

- Magyar Elektronikus Könyvtár
- Hazai és külföldi online katalógusok
- Tables of Contents
- The Electric Library
- ELSA Electric Library project
- Electronic Newsstand
- NameBase információk politikai személyekről több ezer könyv és folyóirat idézettel

Könyvesboltok, könyvkiadók:

- Magyar Books in Print - Magyarországon forgalmazott könyvek és a kiadók, könyvterjesztők adatbázisa.
- Amazon.com Books - 2.5 millió címet tartalmazó könyvkatalógus
- Internet Road map to Books - könyvesbolti, könyvkiadói listák gyűjteménye.

- Publisher's Catalogues Home Page - local mirror (62 Kbyte)
- International Thomson Publishing - kiadók közös szervezete, ragyogó katalógussal
- Book Stacks Unlimited
- Bookstores and Publishers

Elektronikus folyóiratok:

- Könyvtári folyóiratok
o LIBRES
- Magyar elektronikus folyóiratok
- Magyar folyóiratok tartalomjegyzékei
- Elektronikus folyóirat gyűjtemény - www.abc.hu
- NewJour
- Ejournal SiteGuide: - a MetaSource
- Journals & Newsletters - from Szklenár homepage, Szeged
- The Best News on the Board - from Szeged
- Social Science Research Network
- Newslink

Elektronikus konferenciák, mailing listek

- Hazai levelező listák
- Directory of Scholarly and Professional E-Conferences
- The reference to Internet discussion group
- Reference.COM 13.000 newsgroup és több mint 1.000 levelezési lista

Ebben az összeállításban igen sok elérhető az általunk említett és említendő források közül. Ugyanakkor nem részletezzük az itt felsorolt források mindegyikét.

Nem hazai anyag, de itthoni tükrözés a **Top 200 Technical Services Benefits of Home Page Development** c. kalauz, amely a Weben a könyvtári feldolgozó munkával kapcsolatban található forrásokat mutatja be, és amellet érvel, hogy a könyvtárosok vegyenek részt a Web-oldalak kialakításában (<http://www.omikk.hu/omikk/angol/servint/top200ne.htm>).

Aki könyvtárosi forrásokat keres, mindenesetre úgy induljon el, hogy előbb valamelyik hazai összeállítást nézzen meg (ezek közül a későbbiekben is fogunk néhányról még beszélni), mivel azok könnyebben elérhetők és a hálózat sáv-szélességét is kíméljük a hazai vizsgálódással. Ez akkor is igaz, ha a kapcsolatok közül sok már külföldre vezet. A külföldi források egy része is csak további kapcsolatok gyűjteménye, tehát jó, ha az elindulás legalább itthon történik. Ráadásul a magyarországi forrásokat jóval nehezebben találunk meg külföldről.

Állománymegőrzés és konzerválás

A **Conservation Online** elnevezésű összeállítást (<http://palimpsest.stanford.edu/>) és az **Internet Library for Librarians "Preservation and Binderies"** című polcát (http://www.itcompany.com/info retriever/arc_prsv.htm) nézhetik meg az e téma iránt érdeklődők.

Az elektronikus forrásokra való hivatkozás

Az elektronikus forrásokra való hivatkozás aktuális probléma. Az **Internet Library for Librarians** egyik polca (<http://www.itcompany.com/info retriever/inetcite.htm>) kilenc helyet gyűjtött össze e témával kapcsolatban.

Az angolszász országokban több elterjedt formája van a bibliográfiai hivatkozásnak. Ezek a formák több folyóiratban is használatosak.

Közülük az ún. Harvard-stílusú bibliográfiai hivatkozások vonatkozásában ad hasznos tanácsokat a **Guide to Citing Internet Sources** (http://www.bournemouth.ac.uk/service-depts/lis/LIS_Pub/harvardsystint.html).

A Modern Language Association of America (MLA) - egyébként szintén sok helyütt alkalmazott - hivatkozási stílusával kapcsolatban ajánlható az **MLA-Style Citations of Electronic Sources** (<http://www.cas.usf.edu/english/walker/mla.html>).

Az **APA Publication Manual Crib Sheet** (<http://www.gasou.edu/psychweb/tipsheet/apacrib.htm>) az American Psychological Association (APA) idézési stílusával foglalkozó forrásokat gyűjti csokorba.

Gyarapítás

A gyarapítás egyike a hálózatokon a legjobban ellátott könyvtári területeknek, és dinamikusan fejlődik, különösen a WWW egyre nagyobb fokú terjedésének köszönhetően. A WWW-n kívül persze gopherre vagy elektronikus levelezésre épülő források is vannak.

Az Internet fokozatos kereskedelmivé válása nyilvánvalóan hozzájárult mindehhez, hiszen itt áru adható el, még hozzá olyan áru, amellyel szemben kevés "networker"

érez ellenszenvet. Az Interneten található számos "üzlet" egy része kifejezetten a könyvtárosok számára áll rendelkezésre, de érdemes megnézni az elsősorban egyéni vásárlók részére árut kínáló helyeket is, mert itt is találhatunk könyv- vagy folyóirat-szerzeményezésünkben (vagy mindkettőben) hasznosítható szolgáltatásokat.

A nagy elterjedtség különösen vonatkozik a kiadóktól származó információkra, amelyek igen nagy számban és a legkülönbözőbb összeállításokban és elérési utakkal férhetők hozzá.

"Csak gyarapítóknak!"

Kifejezetten szerzeményező könyvtárosok számára jött létre az **ACQNET-L@LISTSERV.APPSTATE.EDU** moderált vitafórum, amelynek archívuma csak anonim ftp-vel érhető el: <ftp://listserv.appstate.edu/pub/acqnet>.

Az ACQNET testvér-szolgáltatása, az **AcqWeb** (<http://www.library.vanderbilt.edu/law/acqs/acqs.html>).

III. AcqWeb's Directory of Publishers and Vendors

- A. E-mail Address Directory edited by David Marshall
- B. Web & Gopher Sites : Alphabetic Directory
- C. Web & Gopher Sites : Geographic Directory by Peter Scott
- D. Web & Gopher Sites : Subject Directory
- E. Other Links to Publishers, Vendors and Books

IV. Associations and Organizations

A szerzeményezés kérdéseivel foglalkozik a **COLLDV-L@VM.USC.EDU**, moderált fórum is.

Könyvek szerzeményezése: verifikációs források

Látható, hogy az **AcqWeb** esetében is igazából egy kalauzzal, azaz más forrásokhoz vezető kapcsolatok rendezett gyűjteményével van dolgunk. Először nézzük meg, hogy mit kínál a könyvek gyarapítása terén. Szakmai szempontból kiemelt jelentőségűek az adatok verifikálását szolgáló források. Lássuk az Acqweb idevonatkozó menürészletét:

II. Verification Tools and Resources

- A. Bibliographic Utilities
- B. In Print/Out of Print Lists
- C. Library Catalogs
- D. Research Databases and Full-text Online Resources
- E. World-Wide Web Collections and Resources

Az **Acqweb** útján is elérhető, de jó, ha Web-böngészőnk könyvjelzői között is ott van a **VLB**, **VLZ** és **VLM** adatbázisok elérése (<http://www.buchhandel.de/>). E rövidítések a **Verzeichniss Lieferbarer Bücher**, **Verzeichniss Lieferbarer Zeitschriften** és a **Verzeichniss Lieferbarer Musikalien** elnevezéseket takarják, azaz a német *Books in Print* (kapható könyvek), valamint a folyóiratok és zeneművek katalógusait. A keresés itt is történhet kulcsszavak, szakcsoportok (utóbbiak egy felnyíló ablakból kiválaszthatók), kiadók és ISBN (ISSN) alapján. A megjelenített találatok előbb rövid leírást adnak, melyre rákattintva kapjuk a részletes információt, majd innen visszaléphetünk a keresett téma más könyveihez és a kötet szerzőinek más műveihez.

A **Books Out-of-Print** Internet-változatának használatához regisztrálnunk kell magunkat, de ez a szolgáltatás is ingyenes (<http://www.reedref.com/>). Ez az adatbázis elsősorban a már nem kapható könyvek más kiadványokkal való helyettesítésében segíthet.

A **Puntos de Información Cultural (PIC)** adatbázis Spanyolországban található és a spanyol könyvek keresésében vehetjük hasznát (<http://www.mcu.es/pic/spain/ISBN.html>). Ezt a szolgáltatást nem a könyvesek, hanem a Spanyol Oktatási és Kulturális Minisztérium gondozza.

A verifikáció eszközeiként ajánlhatunk természetesen egy sor nagy könyvtári katalógust is.

Könyvek szerzeményezése: kapcsolat a kiadókhöz

Ebben a témában egy megintcsak kalauznak tekinthető forrás is rendelkezésre áll. Az **Internet Roadmap to Books** többek között kiadók és könyvkereskedői szervezetek Web-oldalaihoz, könyvismertetésekhez nyújt hozzáférést, "csokorba szedve" a <http://www.bookport.com/> címen. A kiadókra természetesen kereshetünk is. Lássuk egy válogatást a Roadmap menüpontjaiból:

The Internet Book Fair

A home for publishers' Web pages, with a Publishers Index, Booksellers Index, and more.

Books

- Reading lists and bibliographies from Bookport, WritePage, and Malaspina University-College
- Bestseller lists, from Publishers Weekly
- What's new in books, from the Internet Book Information Center
- Book review Web sites

Publishers' WWW Pages

- Search for any publisher on the Web, by name or topic
- Web pages hosted by BookZone
- Web pages hosted by the Internet Book Fair
- Web pages hosted by www.ReadersNdex.com

Booksellers' WWW Pages

- American Booksellers Association
- Antiquarian Booksellers' Association of America
- Virtual Booksellers Association
- Booksellers directories, from BookWire and the Internet Book Fair

Magyar kiadókról és könyvekről tájékoztat az **INDEX könyvadatbázis** (<http://www.sztaki.hu/net/html/infihaz/konyv/konyv.htm>).

Ugyancsak hazai forrás, ezúttal a **Publisher's Catalogs Home Page** tükrözése található a következő címen: <http://pernix.bke.hu/virtual/PUBCATAL.HTML>. Az eredeti forrással (<http://www.lights.com/publisher>) azonos módon, a világon működő kiadókat földrészek szerinti csoportosításban adja meg.

Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy a külföldi kiadók betűrend szerinti, egyenkénti elérése is lehetséges a következő hazai címről: <http://www.bibl.u-szeged.hu/>.

Aki különleges könyveket szeretne közvetlenül a kiadóktól, hívja meg a <http://tx.com/bookzone> címen található és e-mail útján is elérhető (bookzone@tx.com)

Bookzone-t.

A **TitleNet**-en (<http://www.titlenet.com/>) is több kiadó könyveire kereshetünk, több mint 100.000 cím közül válogatva. A cím, szerző és tárgy szerinti keresést egyszerűen több katalógusban is elvégezhetjük.

A **BookWire** (<http://www.bookwire.com>) 225 olyan kiadóhoz nyújt hozzáférést, amelyeknek van WWW, gopher, vagy telnet elérése. A BookWire Index azt ígéri, hogy segítségével megtalálhatunk minden, az Internettel kapcsolatos vagy az Interneten levő könyvet. A szépirodalom iránt érdeklődők megnézhetik itt a Boston Book Review könyvismertetéseit, interjúit is.

Folyamatos tájékoztatást kaphatunk e-mailben az új angol nyelvű szakkönyvekről a **NEW-BOOKS** listáról (prismx@earthlink.net).

Könyvek szerzeményezése: könyvismertetések

Itt is kezdhethetjük az ismerkedést az **AcqWeb**-en. A könyvismertetések menüpont a következőket tartalmazza:

General Review Sites

For Libraries

- Academia : a Monthly Online Magazine of Academic Titles and Information from Baker & Taylor, with various lists of current titles
- Booklist American Library Association
- CM : Canadian Review of Materials
- LJDigital : Books including Prepub Alerts, Hot Picks, Book News and Best Sellers

The Popular Press

- The Atlantic Monthly
- BookPage
- C-SPAN Booknotes, including its:
  - + Current Archives
  - + Upcoming Issues
- Chapter One from Dial-A-Book, Inc.

stb.

Ezt egészíti ki egy, a könyvek témája szerinti összeállítás:

Children's Books

- The Bulletin of the Center for Children's Books
- Notes from the Windowsill "A resource by and for people who love children's books"

Computing and Internet Books

- Australian Computer Journal Book Reviews from the quarterly of the Australian Computer Society
- Computer Book Review Very brief reviews, covering a wide variety of U.S. computing titles

stb.

Hazai könyvismertetések is elérhetők a hálózaton: a **Budapesti Könyvszemle (BUKSZ)** címe: <http://www.hungary.com/buksz/>.

Könyvek szerzeményezése: az online könyvesboltok

Könyveket számtalan forrásból nézegethetünk, vásárolhatunk. Ezek közül is kiemelkednek az olyan online könyvesboltok, amelyeknél nagy adatbázisokban kereshetünk.

Az online könyvesboltok (ahogy ezt nemrégiben a HVG-ben is olvashattuk) a vevők rendelkezésére állnak az év 365 napján és a nap 24 órájában, s számtalan, a hagyományos boltokban nem elérhető információval is szolgálnak.

Némelyik bolt saját szerkesztőket foglalkoztat könyvismertetések írására vagy rendszeresen átveszi az olyan neves lapok, mint a *The New York Times Book Review* vagy a *The New Yorker* kritikáit.

Adatbázisukból lehetővé teszik a kívánt könyv keresését a cím vagy a szerző nevének a töredéke alapján is, ami a hagyományos könyvesboltokban rendkívül nehézkes. A vevők megjelölhetik, hogy milyen témák iránt érdeklődnek, s ha ezen a területen megjelenik egy új könyv, akkor a cég azonnal elektronikus levélben értesíti őket.

Az online könyvesboltok mindazokat az adatokat begyűjtik és rendszerezve hasznosítják, amiket sem a könyvesboltok, sem a kiadók hagyományosan nem képesek feldolgozni. Az előbbieket csak az ízlésváltozások nagyobb trendjeit tudják követni, s bár egyéneket szolgálnak ki, ritkán rögzítik azok címét, míg az utóbbiak legfeljebb felmérések alapján tudnak információt szerezni az általuk kiadott könyvek olvasóiról, a művek fogadtatásáról, a vásárlók által előnyben részesített, divatosabbá váló témákról.

Jelenleg elsősorban adatok megtalálására, érdekes könyvek felfedezésére használhatjuk ezeket a könyvesboltokat, de a jövőben előbb-utóbb a (magyar) könyvtárak is e boltok rendszeres vásárlói között lesznek majd.

Az **Internet Book Shop** (<http://www.bookshop.co.uk/>) lehetővé teszi, hogy a **British Books in Print** adatbázisban, továbbá 20 nagy kiadó katalógusában keressünk. Az utóbbit egészíti ki egy tematikus rendezettségű adatbázisban történő keresés. Aki jelentkezik, folyamatosan kaphat információkat az Internet Bookshop e-mail útján terjesztett hírleveléből.

Az **Amazon.com Bookshop** (<http://www.amazon.com>) hirdetése 2.5 millió címről beszél és ehhez biztosít szerző, cím, téma, tárgyszó szerinti keresést, ezenkívül könyvismertetéseket ad és információkat nyújt díjnyertes könyvekről.

A francia nyelvterület nagy virtuális könyvesboltja az **Alapage** (<http://www.alapage.tm.fr>). Itt is többszemponútú keresésre van lehetőségünk.

Az **Internet Mall**-ban (Internet Bevásárlóközpontban), melynek címe <http://www.internet-mall.com>, sok minden kapható, első emeletén például több könyvesbolt is "működik". A szokásos áruházi renden kívül persze kereshetünk a cégek indexében is.

Tankönyvek

Az **EFTA - Egyetemi és Főiskolai Tankönyv-Adatbázis** WWW-felületen nyújt keresési lehetőséget magyarországi tankönyvek adataiból (<http://www.sztaki.hu/db/efta/index.html>).

Folyóiratok szerzeményezése: elektronikus folyóiratok kalauzai

Elektronikus folyóiratok több archívumból is elérhetők. Az egyik jó forrás a Waterloo Egyetem Kanadában, ahol egy sor gyűjteményhez nyújtanak kapcsolókat (<http://www.lib.uwaterloo.ca/journals/>).

A **CIC-EJC** archívum hat amerikai egyetemi könyvtár MARC-formátumú katalógusa, amely állandó elérést kíván nyújtani akkor is, ha a folyóiratot eredetileg szolgáltató szerver már nem működik tovább vagy a folyóiratot beszüntetik (<http://www.cic.net/>).

A **Serials in Cyberspace: Collections, Resources and Services** elnevezésű kalauz (<http://www.uvm.edu/~bmaclenn/>) is "hasznos hely" a téma iránt érdeklődőknek. Lássuk menüjének egy részletét:

- Sites With Electronic Journal Collections & Services:
  - o Academic/Research Sites (U.S.)
  - o Academic/Research Sites (Outside of the U.S.)
  - o Miscellaneous Collections & Resources (International)
- Selected E-Journal Titles
- Associations, Societies, Organizations, Programs, etc.
(includes ISSN information)

Ezen kívül a legkülönbözőbb típusú, köztük tudományos elektronikus folyóiratok két gyűjtőhelye az **Ejournal Site Guide: a MetaSource** (<http://www.library.ubc.ca/ejour/>) és a **World-Wide Web Virtual Library** részét képező e-journal gyűjtemény (<http://www.edoc.com/ejournal>).

A **magyar elektronikus folyóiratok** gyűjteménye a <http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/virtual/journals.html> címen vagy a budapestieknek a MEK virtuális könyvtárában (gopher://gopher.mek.iif.hu/hh/porta/virtual/magyar/efolyir/) található.

Folyóiratok szerzeményezése: tartalomjegyzék-szolgáltatások

A folyóirat-feldolgozást (és persze a tájékoztatást) segítheti a tartalomjegyzék-szolgálatok használata.

Idehaza működik, de csak előfizetőknek az **IRISZ**, a Swets és Zeitlinger folyóirat-ügynökség által készített **Swetscan** szolgáltatás, amely elektronikus formában tartalmazza mintegy 14.000 külföldi folyóirat tartalomjegyzékét a legkülönbözőbb tudományterületekről.

Az **IRISZ**-ben lehetőség van folyóiratok böngészésére, valamely ismert című folyóirat tartalomjegyzékeinek "fellapozására", és tematikus csoportosításban is kereshetünk a tartalomjegyzékekben. Mód van egy-egy cikk szerzőjének, vagy a címben szereplő szavak valamelyikének keresésére is.

Az elérési cím: <http://delfin.eik.bme.hu/ili-login> (login: guest, password: nincs).

A Magyarországra járó folyóiratok lelőhelyeinek felderítéséhez keresés és böngészés végezhető a rendszerbe integrált Nemzeti Periodika Adatbázisban (NPA). Az NPA elérhető azok számára is, akik nem előfizetői az **IRISZ**-nek.

Az amerikai **CARL UNCOVER** szolgáltatás hasonló a **IRISZ**-hez. 17.000 folyóirat tartalomjegyzékében kereshetünk. Az **UNCOVER** egy része ingyenesen vehető igénybe. Segítségével ugyanis cikkmásolatokat is rendelhetünk, de ezekért már fizetnünk kell. Szabadon hozzáférhetünk viszont a rendszerben feldolgozott folyóiratok tartalomjegyzékeihez. Elérése: <telnet://pac.carl.org> vagy <http://uncweb.carl.org/>. Ha csupán keresni vagy böngészni kívánunk, a Web-es elérés esetében válasszuk a "*Search UNCOVER now*" menüpontot, amely lehetővé teszi, hogy a cikkekben előforduló kulcsszavak vagy a szerzők nevei, továbbá a folyóiratok címeinek szavai alapján keressünk. A találati listában a megközelítően releváns találatok is megjelennek.

Igen sok kiadó teszi lehetővé folyóiratai tartalomjegyzékeinek böngészését. Ezeket felsorolni is lehetetlen volna, ezért csak két példát emelünk ki:

Az **Institute of Electronic and Electric Engineering** kiadványainak tartalomjegyzékei elérhetők a <http://www.ieee.org/> címen.

Az **Elsevier** kiadó folyóirataiból szelektív tartalomjegyzék-figyelést kaphatunk, amelyet e-mailben küldenek el nekünk. A tartalomjegyzékek a Web-en is kereshetők (<http://www.elsevier.nl/estoc/>).

A dokumentumküldésben külföldön sokak által használt szoftverrel, az **Ariel**-el kapcsolatos információk találhatóak a <http://www.rlg.org/> címen.

Folyóiratok szerzeményezése: egyéb fontos források

A **SERIALST@UVMVM.UVM.EDU** vitafórum a folyóirat-szerzeményezés, feldolgozás stb. kérdéseire szakosodott.

A kiadói katalógusok közül csak emlékeztetni szeretnénk arra, hogy elérhető a **Verzeichniss Lieferbarer Zeitschriften** (<http://www.buchhandel.de/>).

Elektronikus formában is igen sok újsághoz, folyóirathoz férhetünk hozzá:

A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára az állományában fellelhető jelentősebb kurrens magyar nyelvű közgazdasági folyóiratok tartalomjegyzékét szolgáltatja.

A szolgáltatott folyóiratok:

1. Bankszemle
2. Demográfia
3. Gazdálkodás
4. Gazdaság és Gazdálkodás
5. Gazdaság és Jog
6. Gazdaság és Statisztika
7. Gazdaság és Társadalom
8. Humánpolitikai Szemle
9. Ipargazdaság
10. Ipari Szemle
11. Közgazdasági Szemle
12. Külgazdaság
13. Marketing és Menedzsment
14. Munkaügyi Szemle
15. Pénzügyi Szemle
16. Politikatudományi Szemle
17. Statisztikai Szemle
18. Szociológiai Szemle
19. Társadalmi Szemle
20. Vezetéstudomány

Elérhetők továbbá az *Acta Scientiarum Mathematicarum* folyóirat tartalomjegyzékei 1993-tól (www.math.u-szeged.hu/publikac/acta/acta.htm).

Részben válogatott cikkeket, részben tartalomjegyzékeket nézhetünk meg egy sor magyar orvosi folyóiratból (<http://www.pro-patiente.hu/md/journals/frcoten.html>).

Ezek a következők:

Appendix

British Medical Journal magyar kiadás

Cardiovascularis Szemle
Diabetologia Hungarica
Egészségügyi Informatikai Szemle
Farmakoterápiás Szemle
Gyógyszereink
Infektológia
Lege Artis Medicinae
Magyar Belorvosi Archivum
Magyar Sebészet
Magyar Traumatológia, Ortopédia, Kézsebészet és Plasztikai Sebészet
Orvosi Hetilap
Orvostudományi Bulletin.

A teljes szöveggel megjelenő folyóiratokat és a hosszabb közlemények egy részét Adobe Acrobat formátumban helyezték el. Az olvasáshoz használható Acrobat Reader ingyenes szoftver, mely letölthető és az Adobe csaknem minden platformra elkészítette. Az elérés ingyenes, de regisztrálnunk kell magunkat.

Az OMIKK gondozásában megjelenő referáló folyóiratok közül a következők érhetőek el a <http://kfinfw01.omikk.hu> címen:

Korszerű vezetés
Energia - ellátás, takarékoság - világszerte
Környezetvédelem
Munkaügy
Piacszervezés-értékesítés
Vállalati szervezés
Környezetvédelmi füzetek
Csomagolás
Hulladékok és másodnyersanyagok hasznosítása
Műanyagok alkalmazása
Műszaki ellenőrzés minőségbiztosítás
Üzemfenntartás, karbantartás
Trendek - Prognózisok - Innovációk
Biotechnológia
Korszerű munkafeltételek, munkavédelem
Szerkezeti anyagok és korrózióvédelem

Többek között napilapok és folyóiratok elérését is biztosítja az **Electric Library** (<http://www3.elibrary.com>).

Elektronikus formában elérhető napilapok többek között:

- a **Philadelphia Online** (<http://www.phillynews.com/>),
- a közép-amerikai, spanyol nyelvű **Prensa Libre** (<http://www.prensalibre.com/>),
- a **The Jerusalem Post** (<http://www.jpost.co.il/> vagy http://www.jpost.com),

- a **The Saint Petersburg Times** (<http://www.spb.su/times/index.html>),
- a **The Daily Record/The Sunday Mail** skót napilapok (<http://www.mirror.co.uk/rm/>),
- a **Financial Times** (<http://www.ft.com>),
- a **Guardian On-Line** (<http://www.gold.net/online/>),
- a **Telegraph** (<http://www.telegraph.co.uk>).

A magyar lapok közül megnézhető a Weben például a **HVG** (<http://www.hvg.hu/>).

Magazinok elektronikus gyűjteménye érhető el hazai forrásból a <http://www.abc.hu/unix/magazines.html> címen.

Érdekességként említsünk meg egy újságíró szakos hallgatók által készített újságot, a **Daily Kent Stater** napilapot (nyáron Summer Stater néven jelenik meg és ritkábban). Ennek archívuma és 1996 áprilisától digitális változata (Digital Kent Stater) érhető el a <http://www.library.kent.edu/stater/> címen.

A Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK)

Elektronikus dokumentumokhoz juthatunk a **Magyar Elektronikus Könyvtár - MEK** (<http://mek.iif.hu> vagy <gopher://gopher.mek.iif.hu>) révén is.

A MEK magyar nyelvű vagy magyar vonatkozású, oktatási, tudományos, vagy kulturális célokra használható, szabadon terjeszthető elektronikus dokumentumok központi gyűjtőhelye.

Az elektronikus könyvtár használatáról az "Információs pultnál" lehet részletesebb ismertetést kapni, magáról a projectről pedig a "MEK irattár" menü alatt. A könyvtár gyűjteménye az "Olvasóteremben" található témák szerint rendezve, és ugyanitt lehet keresni a katalógusban is. Az állományok megjelenítéséhez, esetleges átkódolásához vagy kicsomagolásához szükséges programokat a "Ruhatar és raktár" menü alatt helyezték el. A MEK-kel kapcsolatos hírek a "Könyvtári fali-újságon" olvashatók. A "Virtuális világgönyvtár" menü alatt egy folyamatosan növekvő gyűjtemény épül az ország és a világ más gépein található elektronikus könyvek, újságok, szöveggyűjtemények, illetve az Internet legfontosabb kereső-rendszerei URL címeiből. Az adott időben legfrissebben, azaz a megelőző kb. egy hónapban bekötött források listája dátum szerint rendezve megtalálható Virtuális gyarapodás néven az Olvasóteremben és a Virtuális könyvtár főmenüjében is.

A MEK gyűjteményébe kerülő művek kivétel nélkül mind a NIIF központi gépén (helka.iif.hu) vannak (jelenleg kb. 1.500 dokumentum). A "Virtuális könyvtárban" pedig távoli forrásokra található mutatók. A "külső" szolgáltatások nagy része HTML formátumú, ezért ezekhez WWW klienst kell használni.

A számítástechnika és az Internet jelenlegi gyors fejlődése, valamint a szabványosítás hiánya miatt sajnos nagyon sokféle formátumban léteznek

manapság az elektronikus szövegek. Ezt a formai változatosságot tovább súlyosbítja a magyar (és egyéb európai nyelvek) ékezetes betűinek problémája.

A MEK-ben az állományokat általában ISO 8859-2 (Latin-2) ékezetes kódkészlettel tárolják. Néhány dokumentum van csak ékezet nélküli formátumban, de ezek eleve így is íródtak és így terjedtek el a hálózaton. Előfordul, hogy egyes ASCII fájlokban 437-es (CWI) ékezetek vannak, mert ezek eredetileg ilyen kódkészlettel készültek és speciális keretrajzoló karaktereket tartalmaznak, amelyek nem konvertálhatók Latin-2 kódokra. A HTML formátumú dokumentumok viszont mind csak ISO 8859-2 (Latin-2) vagy HTML "acute" betűkkel érhetőek el.

Az online is nézegethető ékezetes ASCII szövegeknél a szolgáltató gopher szerver a karakterek szempontjából ötféle megjelenítést kínál a felhasználóknak:

- ISO 8859-2 (Latin-2) ékezetek;
- ISO 852 ékezetek;
- ISO 437 (CWI) ékezetek;
- ékezet nélküli formátum;
- repülő ékezetes formátum.

A MEK gopher "főbejáratnál" a különböző ékezetes "ajtók" közül a használt kliensről függően célszerű választani:

Ha nem tudjuk eldönteni, hogy melyik ékezetes formátumot képes a gépünk jól megjeleníteni, akkor próbáljuk ki az egyes "ajtókat" és a főmenünél már látni fogjuk a különbségeket. A Ruhatárban található egy teszt állomány, amiben az összes, a MEK dokumentumokban található ékezetes betű szerepel; ezt megnézve azonnal látszik, hogy a kliensünk pontosan mit és hogyan tud megjeleníteni.

A MEK-ben "támogatott" és "tűrt" dokumentum-formátumok vannak. Az első kategóriába a legelterjedtebb "*public domain*" formátumok tartoznak: ASCII, HTML, PostScript, Adobe PDF és TeX. Ezek mellett megtűrt a hazánkban általánosan használt Word for Windows, valamint néhány ritkábban előforduló szabvány: RTF, SGML, Ventura, WordPerfect. Az állományok esetleges tömörítéséhez a PKZIP programot, annak is a leginkább ismertnek tekinthető 1.02-es változatát használják.

Indexelés, osztályozás

Az OPAC-okban való keresés lehetővé teszi más könyvtárak osztályozási és indexelési hozzáállásának nyomonkövetését. A külföldi OPAC-okban való kutakodást nagyban segíti a szegedi József Attila Tudományegyetem könyvtárának Web-szerverén található kapcsolati lista, amely ismert kalauzok felhasználásával az Egyesült Államok, Ázsia, Ausztrália és Új-Zéland, Kanada, Európa, Mexikó OPAC-jaihoz, továbbá könyvtári rendszerek szállítói, könyvtár-tanszékek és könyvtári WWW szerverek felé mutat utat (<http://www.bibl.u-szeged.hu/>).

A Web-felületen elérhető könyvtárak címeinek gyűjtőhelye a <http://www.lib.ncsu.edu/staff/morgan/alcuin/wwwed-catalogs.html>.

Indexelőknek lehet érdekes az **American Society of Indexers** honlapja, amely több értékes dokumentumot és elektronikus forrásokra mutató kapcsolatot nyújt a <http://www.well.com/user/asi/> címen.

Integrált könyvtári rendszerek működtetése

Ezen a területen is igen hasznos lehet mások OPAC-jainak böngészése, továbbá részvétel a KATALIST, valamint a TinLib, a TEXTLIB, vagy az ALEPH alkalmazók számára működtetett vitafórumok munkájában. Külföldi fórumokon is részt vehetünk, akár a sajátunktól eltérő rendszerekkel foglalkozókban is. Ennek a területnek rendkívül sok (számítástechnikai értelemben vett) informatikai vonatkozása is van. Az informatikának igen sok forrása található a hálózaton, de ezek tárgyalásától ezúttal el kell tekintenünk.

Érdemes viszont megnéznünk *Bakonyi Géza* "**Kutatás a hálózati könyvtári katalógusokban**" c. munkáját (nyomtatott formában kiadva Budapest: NIIF, 1996, továbbá letölthető a http://www.iif.hu/dokumentumok/niif_fuzetek/opac2.html címről).

A telnettel elérhető könyvtárak használatát segítő, a címek mellett a belépés módját (user-ID, password) és a fontosabb keresési jellemzőket is megadó klasszikus segédeszköz a Hytelnet, amelyet saját PC-nken is futtathatunk, de működhet nagyobb gépeken is. Több helyről letölthetők ezek a változatok. Ezenkívül webesített Hytelnetekkel is találkozhatunk. Ezek közül az egyik legközelebbi Oxfordban van: <http://www.cam.ac.uk./Hytelnet/>.

Katalogizálás

Mint a többi területen, itt is az elektronikus levelezés használatát említhetjük, mint olyan eszközt, amellyel az Interneten más címleíró kollégákkal lehet kommunikálni. Ezen belül is elsősorban az **AUTOCAT@UBVM.CC.BUFFALO.EDU** vitafórumra támaszkodhatunk.

Az Internet egyik legnyilvánvalóbb felhasználási lehetősége a katalogizálási munkában: a katalógus tételek lemásolása a szó szoros értelmében.

Hatalmas segítséget jelent az, hogy a világ nagy gyűjteményeit el lehet érni, amikor valamilyen különleges vagy idegen nyelvű dokumentumot kell feldolgozni. A címleírással foglalkozó részlegek akár listákat is összeállíthatnak azokról a kollégákról a világ minden részén, akik valamilyen témában, dokumentumtípusban

vagy különleges nyelvben speciális szaktudással rendelkeznek, így velük ellenőriztetni lehet a helyes osztályozást vagy a tárgyszavakat.

Több fontos (bár alapvetően az angol-amerikai katalogizálás szabályaira koncentráló) kalauz is létezik:

Gazdag összeállításokat kapunk Kanadából: **Memorial University - Cataloguer's Toolbox** (<http://www.mun.ca/library/cat/>). Hasonlóan sokoldalú forrás található Massachusetts állam híres műszaki egyetemének könyvtárában: **MIT - Cataloging Oasis** (<http://macfadden.MIT.EDU:9500/colserv/cat/>).

Az idehaza is használt USMARC formátumhoz kapcsolódó segédletek vannak a **Catalogers Reference Shelf** polcain (<http://www.tlcdelivers.com/tlc/crs/>).

Az **IFLA** szerverén (<http://www.nlc-bnc.ca/ifla/>) is találunk az elektronikus dokumentumok katalogizálására és indexelésére vonatkozó információkat.

Könyvtárközi kölcsönzés

A könyvtárközi kölcsönzésben közvetlenül felhasználható adatokhoz jutunk hazai és külföldi könyvtárak OPAC-jaiban való keresésekkel. Kéréseinket azután e-mailben küldhetjük külföldre és egy sor hazai könyvtárnak is. Sok külföldi könyvtár rendszere lehetőséget ad az online megrendelésre, amihez azonban általában azonosítókra és jelszavakra is szükségünk van, tehát ezek használatáról előbb meg kell egyeznünk az adott könyvtárral.

Az **ILL-L@UVMVM.UVM.EDU** könyvtárközi kölcsönzéssel és hasonló témákkal foglalkozó vitafórum is feltétlenül érdeklődésre tarthat számot.

Könyvtárközi kölcsönzési politika kialakításához többek között a Carnegie Mellon Egyetem, a University of Texas at Dallas és a York University (Kanada) dokumentumaihoz juthatunk el az **Internet Library for Librarians** segítségével: http://www.itcompany.com/info retriever/cir_dept.htm.

Nemzetközi szervezetek

Nem kapcsolódik ugyan közvetlenül egyetlen munkafolyamathoz sem, de nem hagyhatjuk figyelmen kívül a nemzetközi szervezetek és a nemzetközi vonatkozásban is fontos nagy nemzeti szervezetek hálózati információforrásait.

Mindenekelőtt az **IFLA** (már korábban is említett) homepage-ét érdemes megnéznünk (<http://www.nlc-bnc.ca/ifla/home.htm>), ahol nemcsak megismerkedhetünk az IFLA szervezeteivel és programjaival, de igen sok hasznos információhoz is juthatunk.

A nemzetközi szerveződések közül megemlíthetjük az Európai Unió könyvtári szervezeteit tömörítő egyesülés, az **EBLIDA** honlapját a <http://www.kaapeli.fi/~eblida> címen.

Az Egyesült Államok két fontos szervezete az **ALA - American Library Association** (<http://www.ala.org/>) és az **ASIS - American Society of Information Science** (<http://www.asis.org>).

Nagy-Britanniában az **LA - Library Association** (<http://www.la-hq.org.uk/>), az **ASLIB - The Association for Information Management** (<http://www.aslib.co.uk/aslib/>) és az **Institute of Information Scientists** (www.iis.org.uk) szervezeit nézhetjük meg a világ sok más érdekes könyvtáros intézménye mellett.

Az **Európai Unió Telematika a Könyvtárakban** c. programjának projektjeiről a <http://www2.echo.lu/libraries/en/libraries.html> címen található részletes leírásokat.

Az **eLib** nevű programról, Nagy-Britannia elektronikus projektjeiről a <http://ukoln.bath.ac.uk> címen vannak információk.

Végezetül egy hazai forrás: "Lapzártakor érkezett a hír" - mondhatnánk -, hogy létrejött a **Magyar Könyvtárosok Egyesülete Elektronikus Könyvtár Szekciója**, melynek Web-oldala is van: http://pollux.bibl.u-szeged.hu/mke_eksz/.

Segédeszközök

Igazán a teljesség igénye nélkül említsünk meg néhány helyet, ahonnan a könyvtári munkában alkalmazható szoftverekhez juthatunk.

Az egyik a már többször is említett **Internet Library for Librarians** (<http://www.itcompany.com/info retriever>).

A másik a **MEK "ruhatára"** (<http://www.mek.iif.hu/raktar.html>), amely a következő kategóriákba csoportosítva kínálja a segédeszközöket:

- Archiválók és kitömörítők
- Szöveges állományok nézegetői
- Szöveges állományok konvertálói
- Grafikus állományok nézegetői
- Hangállományok lejátszói
- Makrovírus ellenőrzők

Segédeszközök után kutatva is érdemes megnéznünk a **AcqWeb**-et.

Tájékoztató

Sok fórum arra is lehetőséget ad, hogy azokkal a referenz-kérdésekkel kapcsolatban, amelyeket nem tudunk olvasóinknak megválaszolni, távoli kollégáinktól kérjünk információt. Ezt azonban mindig az utolsó lehetőségnek kell tekintenünk, tehát az elektronikus vitafórumokat csak akkor terhelhetjük ilyen irányú kérdéseinkkel, ha már minden lehetséges forrást megvizsgáltunk és nem jutottunk eredményre.

Vannak ugyanakkor kifejezetten a "megoldhatatlan" referenz kérdések megválaszolására szakosodott fórumok is (**LIBREF-L@VM.USC.EDU**, **LAWLIBREF-L@ACC.WUACC.EDU** - Law Library Reference Queries).

A gyarapításnál már említettük az Amerikai Könyvtáregyesület Tájékoztatói és Felhasználóképzési Szervezetének (ALA Reference and User Services Association) bibliográfiáját: "Reference and Collection Development: a Bibliography" (<http://alexia.lis.uiuc.edu/~rrichard/RUSA/bib.html>).

Adatkiegészítésre ismételten a hazai és külföldi OPAC-okban való keresést ajánljuk.

A legtöbb átfogó kalauzban találunk kézikönyveket, a tájékoztatást segítő eszközöket. Ezek felsorolására itt nem térünk ki. Csupáncsak megemlítjük, hogy ilyenek találhatóak többek között az **AcqWeb**-en, vagy a **BKE** virtuális könyvtárában.

Illusztrációként pedig lássuk a (már szintén többször említett) **JATE** Egyetemi Könyvtár virtuális könyvtárát, ahol egyúttal megfigyelhetjük a könyv- és folyóiratgyűjtemények "együttélését" a referenz-eszközökkel.

JATE Virtuális Könyvtár

- Könyvtári információk
  - Kiadók
  - Könyvtárak
  - Folyóiratgyűjtemény
  - Könyvforgalmazás
- Referenz-anyagok
  - Szótárak,
  - Térképek
- Humán tudományok
  - Művészetek, Történelem
- Természettudomány
- Társadalomtudomány
  - Politika, Jog
- Gazdaság, Üzlet

Vezetés (igazgatás, menedzsment)

A könyvtári adminisztráció sokat nyerhet az Internet használatával.

A **LIBADMIN@UMAB.UMD.EDU** vitafórum hasznos (bár főként amerikai tapasztalatokat és körülményeket tükröző) tanácsai mellett maga a levelezés a közös problémák, ügyek, sikerek (és kudarok) megbeszélésére kiváló eszköz, amely alapvetően megváltoztathatja az igazgatás jellegét.

További, a témába vágó vitafórumok: **LIBPLN-L@UKANVM** - University Library Planning, **LIBPER-L@KSUVM.KSU.EDU** - Library Personnel and Organizational Development, **TQMLIB@CMS.CC.WAYNE.EDU** - Total Quality Management for Librarians.

Az **Internet Library for Librarians** vezetés és menedzsment menüpontja (http://www.itcompany.com/inforetriever/adm_pan.htm) alatt többek között a tervezéssel és a könyvtári szabályzatokkal kapcsolatos dokumentumokat találunk.

Digitális könyvtár

A fentebb ismertetett források közül igen sok kapcsolódik a digitális (virtuális, elektronikus, falak nélküli) könyvtár problémaköréhez vagy annak valamelyik részkérdéséhez. Szinte természetesnek vehetjük, hogy ennek a témakörnek igen gazdag az "irodalma", hiszen a digitális könyvtár jelentős részben a saját maga megteremtésével kapcsolatos dokumentumokat gyűjti. Ebből az is következik, hogy e témakört is csak érinteni tudjuk az alábbiakban, teljes körű kimerítése lehetetlen volna.

A **Magyar Elektronikus Könyvtár** sok más funkciója mellett ebben a vonatkozásban is fontos forrás, a digitális könyvtárra vonatkozó dokumentumokat elsősorban a számítástechnikán belül a nagyterületű hálózatok polcán (<gopher://helka.iif.hu/hh/porta/szint/muszaki/szamech/wan>) és a könyvtártudomány polcán (<gopher://helka.iif.hu/hh/porta/szint/tarsad/konyvtar/>) kell keresnünk. Az évenként megrendezésre kerülő Networkshop konferencia anyagai is az említett hálózatos polcon vannak a MEK-ben, HTML változatban pedig az NIIF Web-en (<http://www.iif.hu>).

A digitális könyvtárral kapcsolatos források gazdag tára a **D-Lib Ready Reference** (<http://www.dlib.org/reference.html>). A D-Lib útján eljutunk egy sor, a témával foglalkozó bibliográfiához is.

Az D-Lib-ben megjelölt források közül pedig kiemelésre kívánkoznak a Kongresszusi Könyvtárnak a digitális anyagok katalogizálásával, szerzői jogi kérdéseivel és az Amerikai Egyesült Államok Nemzeti Digitális Könyvtári programjával (**National Digital Library Program**), valamint a manapság igen gyakran emlegetett Z39.50-es szabvánnyal kapcsolatos anyagai (<http://lcweb.loc.gov/>).

A másik forrás a **United States National Infrastructure Virtual Library**, a mi NIIF-ünk "nagyobbik testvére", melynek virtuális könyvtára szabványokhoz, projektekhez, különböző nemzeti programokhoz nyújt hozzáférést (<http://nii.nist.gov/nii.html>).

Itt ismét meg kell említenünk az **IFLÁ**-t, amely egy sor további, a digitális könyvtárral foglalkozó információforráshoz is kapcsolatot nyújt.

Az elektronikus folyóiratok már említett kanadai archívuma egyúttal az ezekkel kapcsolatos projektekhez is eljuttat bennünket (<http://www.lib.uwaterloo.ca/journals/dir.html>).

Az elektronikus publikálásról szóló írások bibliográfiája a **Scholarly Electronic Publishing Bibliography** - 1996-97 (<http://info.lib.uh.edu/sepb/sepb.html>). A bibliográfia egyaránt feltárja az elektronikus könyvek és az elektronikus folyóiratok általános, közgazdasági, jogi (mindenekelőtt szerzői jogi) és - természetesen - könyvtári kérdéseit.

Az elektronikus gyűjtemények gyarapításával foglalkozók haszonnal forgathatják a "**Reference and Collection Development: a Bibliography**" (<http://alexia.lis.uiuc.edu/~richard/RUSA/bib.html>) bibliográfiát, amely a következő témacsoportokat dolgozza fel:

- Tájékoztatás és gyűjteményfejlesztés
- Távoli felhasználók
- Az elektronikus források intellektuális kontrollja
- Tájékoztató könyvtárosok képzése
- A könyvtárak szervezetének megváltoztatása.

A fenti források közül többen is találhatunk a digitális dokumentumok egységes feltárásának problémakörével kapcsolatos kezdeményezésekről szóló információkat.

Az elektronikus források katalogizálásáról készült összeállítás az **Information About Cataloguing Electronic Resources** (<http://www.english.cornell.edu/needs/cataloging/text.html>).

Az elektronikus információforrások MARC-alapú katalogizálása (egyik fontos helye a Kongresszusi Könyvtár a <http://lcweb.loc.gov> címen) mellett egy sor más megoldási javaslat is született. Ezeket összefoglaló néven **Metadata**-nak nevezik.

Ezekről az **UKOLN** (a digitális könyvtárak brit irányító intézménye a **UK Office for Library and Information Networking** a <http://www.ukoln.ac.uk> címen) szolgál érdekes anyagokkal. Megintcsak említendő az **IFLA** szervere (<http://www.nlc-bnc.ca/ifla/>).

Ezek mellett még a következő címet érdemes megnéznünk: <http://www.w3.org/pub/WWW/>. A **Dublin Core** elnevezésű jelentős Metadata-kezdeményezés gazdája pedig az **OCLC** (<http://www.oclc.org/>).

Információforrások a könyvtártudomány területéről

A **Library and Information Science, Librarianship, Finding Resources in this Subject Area** elnevezésű kalauz kifejezetten a könyvtártudományi források összefoglalását szolgálja (<http://www.ub2.lu.se/lisres.html>). E kalauz "erősségei" közé tartozik a skandináv források feltárása és a kongresszusokról, konferenciákról szóló információ, amelyet az alábbi menürendszer is mutat:

- Calendars of Events (DLib)
- BUBL Hot News, several menus about conferences
- Library and Information Science Conferences and Meetings (University of Texas at Austin, Graduate School of Library & Information Science)
- Forthcoming events (Loughborough University, Department of Information and Library Studies)
- Conferences, Workshops and Meetings: Library and Librarianship. Diaries. Computing and Information Science. (NISS, UK)
- LIBCAL: LIS related conferences and events list, archive
- Kolloquien, Kongresse, Messen (DBI)
- Fortbildungskalender des DBI (Germany)

A **World-Wide Web Virtual Library** (<http://crrm.univ-mrs.fr/vl/vlis.html>) *Information Science* polcán négy fő témába sorolják e tudományterület forrásaihoz nyújtott kapcsolatokat:

- Bibliometria, tudománymetria, informetria,
- Technológia (ez leginkább a tág értelemben vett digitális könyvtár kérdéseivel kapcsolatos),
- Stratégiai menedzsment,
- Szellemi és ipari tulajdon.

Jól használhatjuk a **Library and Information Science Resources** kalauzt (<http://www.slis.lib.indiana.edu/LIS/inetlib.html>) és a **PICK**-et is (<http://www.aber.ac.uk>).

A **Current Cites** (<http://sunsite.berkeley.edu/CurrentCites>) a könyvtártudomány területén megjelent válogatott folyóiratcikkek ismertetéseit tartalmazza.

Ebbe a kategóriába sorolhatjuk a nem mindig "tudományos" igényű, de könyvtári témájú elektronikus folyóiratokat is:

A **LIBRES** egy nemzetközi, részben szakértői véleményezésen átment cikkeken alapuló tudományos folyóirat. A címe <http://aztec.lib.utkedu/libres> vagy <http://www.ukoln.ac.uk/mirrored/lis-journals/libres/libres> vagy <http://www.curtin.edu.au/curtin/dept/sils/libres/>). Anonymous ftp-vel: <ftp://ftp.curtin.edu.au> és levélben: LISTPROC@INFO.CURTIN.EDU.AU.

A **PACS Review (Public-Access Computer Systems Review)** a könyvtárgépesítés és a hálózatok ügyének egyik legfontosabb elektronikus folyóirata (<http://info.lib.uh.edu/pr/about.htm>).

Az **Ariadne** (<http://ukoln.bath.ac.uk/ariadne>) mindenekelőtt a brit könyvtárak **Electronic Libraries Programme** projektjeiről nyújt friss információkat.

A Műszaki Egyetemi Könyvtárak Nemzetközi Szervezete, az **IATUL** adja ki az **International Association of Technological University Libraries News** folyóiratot (<http://educate.lib.chalmers.se/IATUL/n1.html>).

Az Association of College and Research Libraries tudományos és műszaki szekciójának lapja az **Issues in Science and Technology Librarianship** (<http://www.library.ucsb.edu/istl/>).

További folyóiratok:

- **D-LIB - Digital Library Forum** és **D-LIB Magazine**, <http://www.dlib.org/magazine.html>),

- **Journal of Digital Information** (<http://journals.ecs.soton.ac.uk/jodi>),

- **Web4Lib** (<http://sunsite.berkeley.edu/web4lib/>),

- **INSPEL - International Journal of Special Libraries**, *Revue Internationale des Bibliothèques Spéciales*, *Internationale Zeitschrift Für Spezialbibliotheken* (<http://www.fh-potsdam.de/~IFLA/INSPEL/>),

- **First Monday** (<http://www.firstmonday.dk/>).

Német nyelven olvasók számára lehet érdekes a "**Nachrichten für Dokumentation**" című nyomtatott folyóirat online változata, amely a tartalomjegyzékeken kívül a referátumokat és a cikkek egy részét is tartalmazza (<http://www.darmstadt.gmd.de/NFD>).

Hasonló szolgáltatást kapunk a Deutsches Bibliotheksinstiut folyóirataiból is (www.dbi-berlin.de). Itt a következő folyóiratok tartalomjegyzékeibe és cikkeinek egy részébe nézhetünk bele: **BibliotheksInfo**, **Bibliotheksdienst**, **Forum Musikbibliothek**, **Schulbibliothek aktuell**, **Informationsmittel für Bibliotheken**.

A könyvtári folyóiratok - ide értve a nyomtatott folyóiratok online tartalomjegyzékeit is - jó lelőhelye az **Internet Library for Librarians** (<http://www.itcompany.com/inforetriever/>) folyóirat polca, ahol az általános folyóiratokat és a folyóiratok tematikus csoportosítását is megtaláljuk.

Említsünk meg még két vitafórumot is a könyvtártudomány és informatika területéről:

ASIS-L@VMD.CSO.UIUC.EDU - American Society for Information Science és
ELEASAI@ARIZVM1.BITNET - Open Library/Information Science Research
Forum.

Végezetül egy menürészlet az **Acqweb**-ből, amely a feldolgozó munka és a
könyvtártudomány "együttélését" mutatja:

- V. Library & Information Science
  - A. Acquisitions Departments and Meta-Information
  - B. Cataloging Sites
  - C. Collection Development Resources and Book Review Sites
  - D. Copyright Information Sites
  - E. Preservation and Binding Sites
  - F. Serials Sites
  - G. General Library & Information Science Sites
  - H. Schools of Library & Information Science
  - I. Software, OPACs and Library Systems Information
  - J. Hot Topics
  - K. Fun Sites

Képző intézmények

Könyvtártudományi tanszékek összegyűjtött címeit találjuk (többek között, de
figyelve régióink intézményeire is) a <http://www.fffzg.hr/infoz/biblio/engl/aktivnos/schools.htm> címen.

A hazai intézmények közül már elérhető az **ELTE** (<http://www.btk.elte.hu/~kiud/nyi.html>) és a **Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola** (<http://bruce.bdtf.hu/>)
könyvtártudományi és informatikai tanszéke.

Függelék: A WWW legfontosabb keresőeszközei *

Ezekben a keresőeszközökben az a közös, hogy egy lapon, a megfelelő rovatban meg kell adnunk egy vagy több szót, amely előfordulása alapján reméljük a témába vágó Web-lapot megtalálni. Egy szó megadása csak ritkán lehet eredményes és legtöbbször túl sok lesz a találat. Több szó megadása esetén leggyakrabban vagy mindkét szó együttes előfordulásait keresi a rendszer, vagy minden olyan lapot listáz, amelyikben legalább az egyik szó szerepel. Utóbbi esetben jóval nagyobb találati számot kapunk, ilyenkor a rendszer a kettős találatokat előre sorolja a listában. (Általában egy mérőszámot is megad, %-ban jelezve, hogy mennyire találja relevánsnak a minta és a Web-lap kapcsolatát.) Ha valamilyen logikai kapcsolattal szeretnénk szűkíteni a találatok számát, akkor meg kell ismerkednünk a rendszer "nyelvtanával".

Az **Internet Search** (<http://home.mcom.com>), amely közvetlenül elérhető Web-böngészőkből, nem önálló kereső, hanem több ismert keresőrendszerhez (AltaVista, Yahoo, eXcite, InfoSeek, Lycos) biztosít kaput.

Az **AltaVista** (<http://altavista.digital.com>) népszerű keresőrendszer, viszonylag friss, nagy adatbázissal rendelkezik, és a Web-lapokon kívül a USENET anyagokban is lehetővé teszi a keresést. A címhez adott leírás a lap törzsének első két-három sora. Az egyszerű keresésből egy külön menüpont (Advanced) segítségével jutunk a célzottabb és bonyolultabb keresőbe.

A kereső nyelvtana:

&, AND	két szó együttes előfordulásának keresése
, OR	két szó közül legalább az egyik keresése
!, NOT	a szó kizárása a keresésből
~, NEAR	két, nem szomszédos szó együttes keresése
()	logikai kifejezés zárójelezése

A **Yahoo** (<http://www.yahoo.com>) az AltaVistára épül, de tematikus listákat is kínál.

A kereső nyelvtana:

+	két szó együttes előfordulását keresi
-	a szó kizárása a keresésből
t:	csak a title mezőben keres
u:	csak az URL-ben keres
" "	pontos keresés
*	szótörés zárása

Az **Architext (eXcite)** (<http://www.excite.com>) jelenleg a legnagyobb adatbázissal rendelkező kereső, amely a Web-lapokon kívül a USENET-ben is képes keresni. Tematikus listákkal is rendelkezik.

A **Hotbot** (<http://www.hotbot.com>) népszerű, nagy adatbázisú keresőrendszer, azonban nem nyújt tematikus listákat.

A kereső nyelvtana:

AND   szavak együttes keresése
OR   szavak közül bármelyik keresése
NOT   szó kizárása a keresésből
( )   logikai kifejezés zárójelezése

Az **InfoSeek** (<http://www.infoseek.com>) nagy adatbázisú, jól használható keresőrendszer. Tematikus listákat is ad.

A kereső nyelvtana:

Nagy kezdőbetű: csak pontosan megfelelő szavakat keres (egyébként kis- és nagybetűsöket egyaránt)

,   több szavas kifejezések elhatárolása egymástól
" "   pontos keresés (a szavak közé tett kötőjel hatása ugyanez)
+   a megadott szó fontosságát jelzi (előre rendezés a listában)
-           a megadott szó kizárása a keresésből
| a megadott szavak közül egyet keres
link: hivatkozást keres
site: URL vége alapján keres (pl. uni-miskolc.hu)
url: URL bármely részlete szerint keres (pl. lib)
title: <title> sorban keres

A **Lycos** (<http://lycos.cs.cmu.edu>) gazdag választékot nyújtó keresőrendszer, amely tematikus listákat is nyújt.

A kereső nyelvtana:

-           a megadott szó a keresésből kizárva
.   a szó bővített formáit nem keresi
\$ a szó bővített formáit is keresi

A **WebCrawler** (<http://webcrawler.com>) ismert keresőrendszer. Eredménylistája tömör, külön kérésre ad leírást az első négy-öt sor alapján. Adatbázisa viszonylag szűk és kevésbé friss, viszont tematikus listákat is ad.

A kereső nyelvtana:

AND   két szó együttes keresése
OR   két szó közül legalább az egyik keresése
NOT   a szó kizárása a keresésből
ADJ   két szó együttes keresése a sorrend figyelembevételével
NEAR/n   két szó együttes keresése n szó távolságig
" "   pontos keresés
( )   logikai kifejezés zárójelezése

A **Heureka** (<http://heureka.net.hu>) magyar keresőrendszer, amely a Web-lapokon kívül a HIX archívumba és a HuDir listába lát bele.

A kereső nyelvtana:

AND, ES

OR, VAGY

NEAR, MELLETT

* két szó együttes keresése

két szó közül legalább az egyik keresése

két, nem szomszédos szó együttes keresése

(szó végén) toldalékolt alakokra is keres.

---

* (Részletek *Perlaki Attila: Weblapok keresőrendszerei* c. cikkéből.

A teljes cikk megtalálható a MEK-ben.)

5447

A NIIF Információs Füzetek sorozatban az alábbi köteteket tervezzük. A címek melletti csillag (*) jelzi, hogy mely füzet készült el.

I. sorozat

1. Rajta vagy már a hálózaton? (*)
2. Kalandozás a Gopherrel
3. Böngészés a WWW-vel
4. Keresgélés a WAIS-szel
5. Gyűjtögetés az FTP-vel
6. Kapcsolattartás e-mail útján az X.25-ön
7. Kapcsolattartás e-mail útján az Interneten (*)
8. Vitatkozás a USENET newsgroupokban
9. Kutatás a hálózati könyvtári katalógusokban (*)
10. Információszerzés kereskedelmi szolgáltatók adatbázisaiból
11. Beilleszkedés a hálózat virtuális világába (*)
- 12.1 A hálózat használata a molekuláris biológia területén (*)
- 12.2 A hálózat használata a környezetvédelem területén (*)
- 12.3 A hálózat használata a számítógépes grafika területén (*)
- 12.4 A hálózat használata a csillagászat és az űrkutatás területén (*)
- 12.5 A hálózat használata a fizika területén (*)
- 12.6 A hálózat használata a nyelv- és irodalomtudomány területén (*)
13. A hálózat használata a könyvtárakban (*)
14. A hálózat használata az iskolákban (*)
15. A hálózat használata elektronikus publikáláshoz
16. A hálózat használata Windowsból (*)
17. Szórakozás és játék hálózati szoftverekkel

II. sorozat

1. Hogyan csináljunk saját Gophert? (*)
2. Hogyan csináljunk saját WWW-t?
3. Hogyan csináljunk saját FTP archívumot?
4. Hogyan indítsunk saját BITNET/INTERNET levelezőcsoportot?
5. Hogyan indítsunk saját USENET newsgroupot?
6. Hogyan csináljunk saját OPAC-ot?
7. Hogyan integráljuk hálózati információs rendszereinket?
8. Hogyan védjük hálózatra kötött számítógépes rendszereinket? (*)
9. Hálózati kishótár
10. Hogyan készítsünk saját honlapot a Weben? (*)